

TANMENET ÉS TANTERV

A FÖLD, AMELYEN ÉLÜNK

8. osztály

2 óra/hét

Az osztályozó vizsga témakörei a 8. oldalon található.

Készítette:

MAKÁDI MARIANN
főiskolai docens

BEVEZETÉS

Tantervi illeszkedés

A **Föld, amelyen élünk** tankönyvcsalád **8. osztályos** tankönyve az azonos című tantárgyi tantervhez (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2000) készült, amely figyelembe veszi a **kerettanterv** *Földünk és környezetünk* tantárgyára vonatkozó elvárásokat. A tanmenetjavaslatok a közoktatási törvényben meghatározott 37 hetes tanévet veszik alapul. Kétféle óraszámra adják meg a tananyag beosztását. A kerettantervben ajánlott időkeret szerint **heti 1,5 óra** a tantárgy minimális óraszám. Ennek felel meg a tanmenet első változata. Bízva azonban abban, hogy az iskolák felismerték, hogy a heti 1,5 órás tantárgy pedagógiai és metodikai szempontok miatt elfogadhatatlan, és éltek a helyi tantervek adta lehetőségekkel, így **heti 2 órában** tanítják. Ehhez közlést teszünk hegy heti 2 órás tanmenetváltozatot is.

A tanmenetjavaslatok a kerettantervből következő optimális követelményeket (fogalmakat, folyamatokat, tanulói tevékenységeket) és az azokhoz kapcsolódó tanári tevékenységeket tüntetik fel. A minimálisan teljesítendő követelményeket **félkövér szedés** jelzi. Az 5-6. osztályos *természetismeret* és a 7. osztályos *földrajz* tantervben szereplő követelményeket általában itt már nem ismétljük meg, csak ha az ott tanult fogalmak felelevenítésére aktuálisan szükség van vagy bővítésükre kerül sor. Ezeket a tanmenetben *dőlt szedés* jelöli.

A felsorolt tanulói és tanári tevékenységek megfogalmazásánál nem törekedtünk a teljességre, inkább csak az adott órán legfontosabb módszereket jelöltük meg. A tanulói tevékenységek köre esetenként szélesebb, mint amennyi egy tanítási óra keretében elvégezhető. Így azokból válogatni kell a tanulócsoporthoz a képességének, pszichológiai adottságainak figyelembe vételével.

A javasolt tanulói és tanári tevékenységek között kiemelt fontosságúnak tekintjük a tanulási technikák tanítására vonatkozókat. Ezért ezeket aláhúzás emeli ki.

A tanmenetjavaslat táblázataiban használt rövidítések jelentése:

Á.	– ábra	TÁ.	– táblázat	TK.	– tankönyv
D.	– diakép	T.	– térkép	B.	– beszélgetés
V.	– videofilm-részlet	A.	– atlasz	M.	– tanári magyarázat
R.	– rajz	MF.	– munkafüzet	VI.	– vita
SZ.	– szemelvény	HA.	– homokasztal	KE.	– kiselőadás
TA.	– terepasztal	SZJ.	– szerepjáték		

„A Föld, amelyen élünk” tankönyvcsalád felépítése

Alsó tagozat

<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i> A Föld, amelyen élünk KÖRNYEZETISMERET 4. osztály</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Tájékozódás a természetben és környezetünkben; – Az ember közelében élő élőlények és a velük kapcsolatos évszakos változások; – Ismerjük meg, hol is lakunk! – Közlekedjünk, de hogyan?
---	--

Felső tagozat

<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i> A Föld, amelyen élünk TERMÉSZETISMERET 5. osztály</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Tájékozódás a térképen; – Az időjárás és az éghajlat; – Az alföldi tájak és élőviláguk; – A dombsági tájak és élőviláguk; – A város és élővilága.
<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i> A Föld, amelyen élünk TERMÉSZETISMERET 6. osztály</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Mérések a környezetünkben; – A hegyvidékek és az erdő; – A víz, a vízpart és élőviláguk; – Földünk, hazánk és lakóhelyünk.
<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i> A Föld, amelyen élünk HON- ÉS NÉPISMERET 5. osztály</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Néprajzi tájak és csoportok, nemzetiségek; – Lakóhelyünk hon- és népismereti jellemzői; – Népélet az Alföldön; – Népélet a Dunántúlon és a Kisalföldön; – Népélet Észak-Magyarországon.
<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i> A Föld, amelyen élünk HON- ÉS NÉPISMERET 6. osztály</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Népélet Erdélyben és a Kárpátalján; – Letűnt kultúrák, túlélő népek; – Népünk hazára lel a Kárpát-medencében.
<p><i>Makádi Mariann- Taraczközi Attila</i> A Föld, amelyen élünk A FÖLDRÉSZEK FÖLDRAJZA 7. osztály</p>	<ul style="list-style-type: none"> – A forráság földjein: Afrika és Ausztrália; – Alaszkától a Tűzföldre: Amerika; – Tájóriások az Uráltól keletre: Ázsia; – A mi földrészünk, Európa; – Az atlanti partvidék vonzásában: Észak- és Nyugat-Európa; – A Földközi-tenger nagy félszigetei: Dél-Európa; – Európa hatalmas keleti síkvidéke: Kelet-Európa.
<p><i>Makádi Mariann- Taraczközi Attila</i> A Föld, amelyen élünk KÖZÉP-EURÓPA ÉS HAZÁNK FÖLDRAJZA 8. osztály</p>	<ul style="list-style-type: none"> – A sokszínű Közép-Európa; – Élet a Kárpát-medencében; – Alföldi tájak a hegyláncok menedékében; – A medence magaslatai; – A főváros határokön túlnyúló karjai.

Középiskola

<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i> A Föld, amelyen élünk TERMÉSZETFÖLDRAJZ 9. osztály</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Kozmikus környezetünk és megismerése; – A szilárd Föld (a kéreg földrajza); – Valami van a levegőben (a légkör földrajza); – Cseppben a tenger (a víz földrajza); – Az Egyenlítőtől a sarkokig (a földrajzi övezetesség); – Az emberiség népes tábora (népesség- és településföldrajz).
<p><i>Makádi Mariann – Taraczközi Attila</i> A Föld, amelyen élünk TÁRSADALOMFÖLDRAJZ 10. osztály</p>	<ul style="list-style-type: none"> – A szükség gazdaságot teremt; – A kapcsolatrendszerekre épülő világ (a helyi, a regionális és a globális kapcsolatok); – A különböző országcsoportok sajátos problémái; – Az élelem megtermelése és az élelmezés problémái; – A nyersanyagoktól a késztermékekig; – Függsben az egész világ; – A helycserekre épülő gazdaságok.

A tankönyvcsaládhoz tartozó munkafüzetek, feladatlapok, tanári segédanyagok

4. évfolyam

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk. Környezetismeret 4. osztály – Környezetismereti munkafüzet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2001)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk. Környezetismeret 4. osztály (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2001)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A munkafüzetek és a tudásszintmérő feladatlapok megoldásai. A Föld, amelyen élünk. Környezetismeret 4. osztály (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann: Tantárgyi tanterv. A Föld, amelyen élünk. Környezetismeret 4. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2001) (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat. A Föld, amelyen élünk. Környezetismeret 4. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2001) (www.mozaik.info.hu)

5-6. évfolyam

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk. Természetismeret 5. osztály – Természetismereti munkafüzet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2000)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: Tudásszintmérő feladatlapok. A Föld, amelyen élünk. Természetismeret 5. osztály (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2000)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk. Természetismeret 6. osztály – Természetismereti munkafüzet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2001)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: Tudásszintmérő feladatlapok. A Föld, amelyen élünk. Természetismeret 6. osztály (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2001)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk. Természetismeret 5–6. osztály – A munkafüzetek és a tudásszintmérő feladatlapok feladatainak megoldásai (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann: Tantárgyi tanterv. A Föld, amelyen élünk. Természetismeret 5-6. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2000) (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat. A Föld, amelyen élünk. Természetismeret 5-6. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2001) (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk. Hon- és népismeret 5. osztály – Munkafüzet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2002)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk. Hon- és népismeret 6. osztály – Munkafüzet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2003)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk. Hon- és népismeret 5–6. osztály – A munkafüzetek és a tudásszintmérő feladatlapok feladatainak megoldásai (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann: Modul tanterv. A Föld, amelyen élünk. Hon- és népismeret 5–6. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2000) (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat. A Föld, amelyen élünk. Hon- és népismeret 5-6. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2001) (www.mozaik.info.hu)

7-8. évfolyam

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk. A földrészek földrajza 7. osztály – Munkafüzet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2003)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: Tudásszintmérő feladatlapok. A Föld, amelyen élünk. Földrajz 7. osztály (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2003)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk. Közép-Európa és hazánk földrajza 8. osztály – Munkafüzet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2004)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: Tudásszintmérő feladatlapok. A Föld, amelyen élünk. Földrajz 8. osztály (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2004)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: A Föld, amelyen élünk. Földrajz 7-8. osztály – A munkafüzetek és a tudásszintmérő feladatlapok feladatainak megoldásai (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann: Tantárgyi tanterv. A Föld, amelyen élünk. Földrajz 7-8. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2000) (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat. A Föld, amelyen élünk. Földrajz 7. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2003) (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat. A Föld, amelyen élünk. Földrajz 8. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2004) (www.mozaik.info.hu)

9-10. évfolyam

Makádi Mariann: Tantárgyi tanterv. A Föld, amelyen élünk. Földrajz 9-10. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2000) (www.mozaik.info.hu)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat. A Föld, amelyen élünk. Földrajz 9-10. évfolyam (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2002) (www.mozaik.info.hu)

A tankönyvcsaládhoz tartozó, korábban megjelent munkafüzetek és tanári segédanyagok

Jakucs László - Nagy Gáborné: A Föld, amelyen élünk 1. – Földrajzi munkafüzet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 1995)

Makádi Mariann: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk 1. Természetföldrajzi környezetünk (MOZAIK Kiadó, Szeged, 1997)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat A Föld, amelyen élünk 1. (MOZAIK Kiadó, 1996)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 2. – Munkafüzet a kontinensek földrajza tanuláshoz (MOZAIK Kiadó, Szeged, 1996)

Makádi Mariann: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk 2. Földrészek, tájak, országok (MOZAIK Kiadó, Szeged, 1998)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat A Föld, amelyen élünk 2. (MOZAIK Kiadó, 1996)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 3. – Munkafüzet földrészünk és hazánk földrajzának tanuláshoz (MOZAIK Kiadó, Szeged, 1998)

Makádi Mariann: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk 3. Földrészünk és hazánk (MOZAIK Kiadó, Szeged, 1998)

Makádi Mariann: Tanmenetjavaslat A Föld, amelyen élünk 3. (MOZAIK Kiadó, 1997)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 3. Európa földrajza – Földrajzi munkafüzet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 1999)

Makádi Mariann: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk 3. Európa földrajza (MOZAIK Kiadó, Szeged, 2000)

Makádi Mariann: A Föld, amelyen élünk 4. Hazánk földrajza – Földrajzi munkafüzet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 1999)

Makádi Mariann: Tudásszintmérő feladatlapok A Föld, amelyen élünk 4. Hazánk földrajza (MOZAIK Kiadó, Szeged, 1999)

Makádi Mariann - Taraczközi Attila: Tanári segédkönyv A Föld, amelyen élünk 1-4. kötet (MOZAIK Kiadó, Szeged, 1998)

Osztályozó vizsga témakörei:

A sokszínű Közép-Európa
Élet a Kárpát-medencében
Alföldi tájak a hegyláncok menedékében
A medence magaslatai
A főváros határokon átnyúló karjai

TANMENETJAVASLAT

a 8. évfolyam tananyagának feldolgozásához

A tantárgy heti óraszám: **1,5 (2) óra**

Az összes évi feldolgozási idő: **56 (74) óra**

Ebből

<i>Óratípusa szerint</i>	<i>Heti 1,5 órás</i>	<i>Heti 2 órás</i>
Új anyagot feldolgozó óra	42 óra	57 óra
Ismétlő óra	1 óra	1 óra
Összefoglaló óra	6 óra	10 óra
Ellenőrző óra	6 óra	6 óra

<i>Témája szerint</i>	<i>Heti 1,5 órás</i>	<i>Heti 2 órás</i>
Év eleji ismétlés	2 óra	2 óra
A sokszínű Közép-Európa	12 óra	16 óra
Élet a Kárpát-medencében	16 óra	18 óra
Alföldi tájak a hegyláncok menedékében	8 óra	10 óra
A medence magaslatai	8 óra	11 óra
A főváros határokon átnyúló karjai	8 óra	13 óra
Év végi összefoglalás	2 óra	4 óra

TANMENETJAVASLAT

8. OSZTÁLY

Heti 1,5 órás változat

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
1.	Tájékozottság a földrajzi környezetben (Év eleji ismétlés)				Ismerkedés a tankönyv-család új elemeivel (TK., MF.).	Érdeklődést felkeltő V-k és D-k bemutatása a tanév anyagából.
2.	Év eleji tudás- és képességszint-mérés				<i>Tudásszintmérő megírása a távoli földrészek és Európa földrajzából.</i>	

A SOKSZÍNŰ KÖZÉP-EURÓPA

3.	Sík- és rögvídek Közép-Európában	<i>Közép-Európa, Közép-európai-síkvidék, Közép-európai-röghegyvidék, Szudéták, Cseh-medence, Morva-medence, Német-középhegység, Lengyel- középhegység, Germán–Lengyel-alföld, Rajna, Elba, Visztula, Odera</i>	morénahát, turzás, lagúna; <i>középhegység, röghegység, rögvídek</i>	A középhegységi tájtipus kialakulás és átalakulása.	T.-elemzés (a természeti adottságok szerepe a településhálózat kialakulásában) (A.). Képelemzés (TK. 6–10.) Modellezés HA.-on (a középhegységi táj). Tájleírás készítése képről (MF. 6.b, 7.b)	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i> <u>A T-i utazás technikája.</u> <u>A tájleírás készítésének szempontjai (MF. 7.a).</u>
----	----------------------------------	--	--	--	---	--

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
4.	Különböző világok hasonló tájakon	Németország, Csehország, Lengyelország; Csehszlovákia, NDK, NSZK; Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (CEFTA)	németek, csehek, lengyelek	A népességnövekedés folyamata és okai.	Ismeretszerzés projekt-módszerrel. Tematikus T.- és adatelemzés (TK. 12-14. ábra, 1. TÁ.) Szövegelemzés (TK-i 1. SZ.). Topográfiai gyakorlatok.	V. bemutatása (a berlini fal). <u>Feladatok a logikai térképolvasás készségének fejlesztésére.</u>
5-6.	Az Európai Unió tartópillére (Németország)	Duna–Majna–Rajna vízi út, Ruhr; Rajna–Ruhr-ipar-vidék; Berlin, München, Hamburg, Köln, Bonn, Stuttgart, Bréma, Duisburg, Dortmund, Frankfurt, Halle, Drezda, Lipcse	városvonal; fotokémiai ipar, söripar, családi farmgazdaságok	A szakképzett munkakerő hatása a gazdasági fejlődésre. A területi fejlettségkülönbségek kialakulása, a felszámolásukra irányuló törekvések. A környezetszennyezés megszüntetésének folyamata.	Szövegfeldolgozás (a kikötőváros gazdasági szerepének átalakulása) (TK. 2. SZ.). Magyarország németországi gazdasági kapcsolatainak összegyűjtése. Gyűjtőmunka: Mit köszönhet Európa és a világ Németországnak? T.-i utazás (MF. 12.a)	T.-i utazási feladatok összeállítása (az európai vízi utak szerepe). B. irányítása (az ország közelmúltbeli történelme és a változások gazdasági következményei). <u>Az országok jellemzésének szempontjai.</u> <u>Esetelemzés (a Rajna vízszennyezése és méréséklése).</u>
7.	Medenceország Közép-Európa szívében (Csehország)	Vltava (Moldva); Prága, Plzeň, Brno, Karlovy Vary		A domborzat hatása a gazdasági élet területi rendjére.	Á.-elemzés (TK. 29., 32.) Vázlatkészítés a TK. szövege alapján (egy ország jellemzőinek komplex bemutatása).	Összefüggésrendszerek kialakítása (gazdasági ágak kialakulásának okai). <u>A rendszerező vázlat készítésének technikája.</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
8.	Nyugatra és keletre nyitott kapuk (Lengyelország)	Magas-Tátra, Felső-Szilézia; Varsó, Krakkó, Gdańsk, Katowice, Nowa Huta, Szczecin, Łódź, Płock		Különböző irányú gazdasági-társadalmi fejlődés a régmúlt hagyományain.	Tanulói KE. (a magyar-lengyel kapcsolatok). Topográfiai gyakorlatok.	Elbeszélés (Lengyelország sajátos társadalmi-gazdasági fejlődési útja). <u>A kultúrtájak jellemzésének szempontjai.</u>
9.	Magashegységi környezetben Közép-Európában	Alpok, Kárpátok, Mont Blanc, Gerlahfalvi-csúcs; Boden-tó, Genfi-tó	magashegység, gyűrthegység, gleccser, havasi pásztorkodás, hegyvidéki gazdálkodás	A magashegységi tájtypus ki- és átalakulása. Az ösföldrajzi környezet szerepe a felszíni jellemzők kialakulásában. A társadalom foglalkozási átrétegződése. A nemzetgazdaságok összekapcsolódása Közép-Európában.	SZ. feldolgozás (TK 8., 9.) Összehasonlító elemzés (életmódváltozás). Tájleírás készítése (a TK. szövege és képei alapján). Modellezés HA. -on (magashegységi formakincs és tájtypus). Országok gazdasági fejlettségének összehasonlítása mutatószámok alapján.	<u>Az országcsoportok földrajzi jellemzésének szempontjai.</u> V. -ek bemutatása (alpi és kárpáti környezet, életmód).
10.	Boldogulás alpi környezetben (Ausztria és Szlovénia)	Nyugati-Alpok, Keleti-Alpok; Bécsi-medence, Duna, Száva; Ausztria, Szlovénia, Svájc; Bécs, Salzburg, Linz, Graz, Bern, Genf, Ljubljana	osztrákok, szlovének; műszeripar	A domborzat meghatározza a közlekedési szerkezetet. A specializált gazdaság kialakulása. Nemzetközi nyersanyag-energia-, élelmiszerfüggőség kialakulása.	Összehasonlító vázlat készítése (gazdasági életük hasonlóságának és különbségének okai). Tanulói KE. (Burgenland mint tartomány, Magyarok Burgenlandban).	V -k bemutatása (életmód Ausztriában). Életképek bemutatása (szöveges). B. irányítása (a szlovéniai magyarság).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
11.	Kényszerű szomszédság vagy együttműködés? (Szlovákia)	Északnyugati-Kárpátok, Alacsony-Tátra, Gömör–Szepesi-érchegység, Csallóköz; Ipoly, Vág; Szlovákia; Pozsony, Révkomárom, Kassa, Zsolna, Poprád	szlovákok		Lexikon, atlasz, kézikönyv és statisztikai kiadványok használata (tényanyaggyűjtés). Összehasonlító elemzés (Szlovákia két nagytájának földrajzi jellegzetességei) (MF. 34.). Terméklista összeállítása neves szlovákiai termékekből.	D-k bemutatása (történelmi magyar városok Szlovákiában). <u>Szövegszerű tanulási technikák gyakorlása.</u>
12-13.	Útkeresés a lehetőségek földjén (Románia)	Keleti-Kárpátok, Déli-Kárpátok, Erdély, Erdélyi-medence, Erdélyi-középhegység, Erdélyi-érchegység, Székelyföld, Hargita, Havasalföld, Román-alföld, Duna-delta; Szamos, Olt, Maros, Körösök, Szent Anna-tó, Gyilkos-tó; Románia, Bukarest, Kolozsvár, Brassó, Marosvásárhely, Torda, Vajdahunyad, Nagyvárad, Temesvár, Arad, Sepsiszentgyörgy Székelyudvarhely, Ploiești, Constanța	románok, székelyek, csángók; borvíz, gumiipar, műanyagipar	Ipari körzet kialakulása szénhidrogén-lelőhelyen. A vegyipar gyártástechnológiai kapcsolatainak kialakulása.	Keresztmetszeti R. készítése a természeti adottságok és a gazdasági élet összefüggésének bemutatására. Ország-bemutató írott szöveg alapján. KE. (Szlovákia és Románia kapcsolata hazánkkal). Szépirodalmi SZ.-k gyűjtése (a nemzetiségek közös élete). Terméklista összeállítása a neves romániai termékekből.	V-k bemutatása (Erdély természeti szépségei). <u>A jegyzetkészítés technikája filmbemutató közben.</u> D-k bemutatása (történelmi magyar városok Romániában).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
14.	Múlt, jelen és jövő a közép-európai országokban (Összefoglaló óra)			A gazdasági ágazatok egymásra utaltságának időbeli változásai.	Országok gazdasági fejlettségének összehasonlítása mutatószámok alapján.	Topográfiai gyakorlatok.
15.	Múlt, jelen és jövő a közép-európai országokban (Ellenőrző óra)				<i>Tudásszintmérő feladatlap megoldása</i>	

ÉLET A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

16.	Nyitott határok a zárt medencében	Kárpát-medencevidék, Kárpát-medence, Keleti-medencerész, Központi-medencerész, Nyugati-medencerész, Dévényi-szoros, Vaskapu, Vereckei-hágó, Király-hágó		Süllyedésszerű medence feltöltődése.	Távolságmérés a T.-en. Fogalmazás készítése: Ilyennek látom az én hazámat. Topográfiai gyakorlatok (a Kárpát-medencevidék tájai).	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i> A Kárpát-medence dombortérképének bemutatása.
17-18.	A Kárpát-medencevidék földjének története	Eurázsia-közetlemez, Afrikai-közetlemez, Pannon-tenger; Északi-középhegység, Dunántúli-középhegység, Alföld, Kisalföld, Nyugati-peremvidék, Dunántúli-domb- és hegyvidék (Dunántúli-dombság)	alpi hegységképződés; andezites vulkanizmus; bazaltvulkanizmus; beltenger, beltó, medencejelleg	A Kárpát-medence szerkezetfejlődése. A Kárpát-medence fejlődéstörténetének tükröződése az erőforrások fajtáiban és területi elhelyezkedésükben.	Folyamat-mozaik Á. elemzése (földtörténeti fejlődés) (TK. 86., 94.). Földtörténeti kortáblázat és időszalag használata (földtörténeti események, ásványkincsek elhelyezése). Közetfelismerési gyakorlat.	D.-k bemutatása meghatározó geológiai képződményekről. V.-k bemutatása (A Kárpát-medencevidék lemeztektonikai fejlődése). <u>Közetfelismerési technikák bemutatása.</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
19.	A medencejelleg és következményei. A medence természeti értékei		természeti erőforrások; ásványi nyersanyagok; átmeneti éghajlat , napfénytartam, hőösszeg, „fagyos szentek”, „vénasszonyok nyara”	A medencejelleg kialakulása. A medence-jelleg hatása az éghajlatra és a vízrajzra. A Kárpát-medence időjárásának szélsőséges változásai és gazdasági következményei.	Domborzati keresztmetszet készítése T. alapján. Éghajlati diagramok, időjárási T. -k elemzése (TK. 102–104. ábrák). Éghajlati diagramok készítése (MF. 4.b., c.). Folyamatos időjárási megfigyelés.	<u>Feladatok a logikai térképolvasás készségének fejlesztésére.</u> A tévé időjárás előrejelzésének bemutatása videofelvételen.
20.	Küzdelem a víz ellen és a vízért	Vásárhelyi Pál , Zsigmond Vilmos; <i>Balaton,</i> Kis-Balaton, Tisza-tó, <i>Velencei-tó,</i> <i>Fertő tó,</i> Hévízi-tó	folyószabályozás , kanyarulat-átvágás, árvízvédelmi töltés, lecsapolás, elgátolás, felduzzasztás, gyógyforrások, ásványvízforrások, karsztvízkiemelés , szikes tó, dolinátó; fürdőváros, üdülőváros,	Vízrendezési munkák (lecsapolás, folyószabályozás, gátépítés, belvízelvezetés, karsztvízkiemelés) a Kárpát-medencében. A vízrendezés kedvezőtlen környezeti hatásai. A felszíni és a felszín alatti vizek szennyeződése.	Információgyűjtés olvasmányokból és ismeretterjesztő filmekből (vízrendezés). HA. -i bemutatás (vízrendezés). KE. (Tessedik S., Kaán K. tevékenysége; hazánk ásvány- és gyógyvíz nagyhatalom). Régi újságcikk gyűjtése a bányászat karsztvízszintet csökkentő hatásáról. A Kárpát-medence vízrajzának tanulmányozása MF -i feladatokban (6–9. feladat).	Különböző korok vízrajzi T. -ének összehasonlító elemzése. HA. -i bemutatás (a futóhomok megkötése). V. -k bemutatása az árvíz elleni védekezésről. <u>Szövegszerű tanulási technikák gyakorlása.</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
21.	Kultúrpuszta a „tarkaerdő” helyén. Nehezen szerzett és könnyen veszített termőföldek	Kaán Károly, Tessedik Sámuel	„tarkaerdő”, kultúrpuszta, zonális talajok, azonális talajok; mezőségi talajok, erdőtalanok, homoktalajok, szikes talajok, öntéstalajok, láptalajok	A futóhomok megkötése. A természetes táj átalakulása kultúrtájává. A földterületek értékének változása. A szikes talajok kialakulása. A műtrágyázás talajkárosító hatása.	Topográfiai gyakorlatok (a Kárpát-medencevidék vízrajza). Talajtípusok összehasonlítása vizsgálatokkal. Talajtermékenységi T. elemzése (TK.129.)	Talajtípusok és természetes növényzeti típusok bemutatása képeken. <u>Egyszerű talajvizsgálati módszerek bemutatása.</u>
22.	Falvak és tanyák a mezőgazdaság szolgálatában		településformák, halmazfalú, szabályos utcahálózattal rendelkező falu, szalagtelkes (úti) falu, aprófalú, óriásfalú, szórványtelepülés, tanya , bokortanyák, sorsortanyák, szórt tanyák	A települések funkcióinak ki- és átalakulása. A tanyák kialakulása.	Irányított SZ.-feldolgozás (TK. 13-14.). Modell-Á. elemzése (TK. 133., 134.) Az alföldi jellegzetes településtípusok bemutatása képek alapján. SZJ. : Élet a tanyán és a faluban.	<u>A SZ.-feldolgozás mód- szerének bemutatása, szempontok meghatározása.</u>
23.	A kereskedelem és az iparosodás hatása a településfejlődésre	Eger, Miskolc, Tokaj, Szolnok, Szeged, Debrecen, Kecskemét, Záhony, Hegyeshalom	bányaváros, vásárváros, hídváros, mezőváros , gyepű, határvármegye, határátkelőhely, tranzit ország	A vásárvonal és a mezővárosok kialakulása. Az aprófalvak elnéptelenedése.	Műholdfelvétel és különböző típusú Á.-k elemzése (TK. 144., 145., 147.,153.).	B. irányítása (a városiasodás veszélyei). <u>Szövegszerű tanulási technikák gyakorlása.</u>
24.	Városodás és városiasodás a Kárpát-medencében		városodás, városiasodás , urbanizáció; megyei jogú város, agglomeráció, település-együttesek, településhálózat	A hagyományos falu városodási folyamata. A városiasodás folyamata. A települések egymás közötti kapcsolatainak változásai. Az agglomerációk kialakulása.	Szövegfeldolgozás (a városfejlődés eltérő útjai) (TK. 15., 16. SZ.). Tabló összeállítása szak tudományos szempontok alapján a városodás és a városiasodás összehasonlítására.	D. -k bemutatása (különböző szerepkörű városok a Kárpát-medencében). <u>Vázlatkészítés SZ.-ből.</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
25.	Népek összeolvadása és együttélése	Őrség, Hetés, Göcsej, Ormánság, Bácska, Vajdaság, Kárpátalja, Erdély, Felvidék, Burgenland, Beregszász, Eszék	egyenjogság, nemzeti kisebbség, etnikum, cigányság, néprajzi csoport, néprajzi táj, nyelvsziget; magyarság, palócok, matyók, nagykunok, kiskunok, jászok, hajdúk	A Kárpát-medence benépesülése. A népesség keveredése. A népsűrűség területi különbségeinek kialakulása.	Adatsorelemzés (TK. 7. TÁ.). SZ. feldolgozása (TK. 17., 18.) Á.-elemzés (MF. 16.b.) Fogalomtisztazás Á.-elemzéssel (néprajzi csoport, táj, sziget).	V.-k bemutatása (néprajzi tájak, népszokások). <u>CD-ROM-ok és tömegkommunikációs források célirányos kiválasztási módszerei.</u>
26.	A népesedési válság		kivándorlás, bevándorlás; természetes szaporodás, természetes fogyás, születéskor várható élettartam, korfa, népességszerkezet, csecsemőhalandóság, népesedési válság	A népesedési válság kialakulása. A népesség természetes fogyása, előregedése. A munkanélküliség kialakulása és társadalmi-gazdasági következményei.	Diagram készítése (az ország népességszámának időbeli alakulása). Korfa irányított elemzése (TK. 166.). Népességi diagramok önálló elemzése.	<u>Népességszám-prognózis készítési módszerének bemutatása.</u> VI. vezetése (népességpolitikai intézkedések hatásai).
27.	A megélhetés változó esélyei		munkaképes kor, aktív kereső, munkanélküliség		B. a munkanélküliség társadalmi és gazdasági következményeiről. Vázlat készítése órai feldolgozást követően a magyar gazdaság fejlődési irányairól.	<u>Az adatállományban való célnak megfelelő keresési technikák.</u> A munkanélküliség adatsorának bemutatása.
28.	A nemzetközi környezettel változó szereposztás	Európai Unió	országon belüli munkamegosztás, nemzetközi munkamegosztás; gazdasági függőség, gazdasági szektorok, szocialista gazdaság, piacgazdaság, magántulajdon, piaci verseny	A földrajzi fekvés átértékelődése a társadalmi-gazdasági fejlődés során. A gazdasági függőség kialakulása. Piacgazdaság kiépítése. A magyar gazdaság szerkezetátalakulása világgazdasági és politikai változások miatt.	Adatgyűjtés a sajtóból (a gazdasági ágak átalakulási folyamatai). Statisztikai adatok összehasonlító értelmezése (MF. Függelék). Esetmegbeszélések (a szerkezetváltás hatása a mindennapi életre).	Példák bemutatása a nemzetközi függőség időbeli változásairól (pl. alumínium egyezmény, energiavezetékek, gabonakonjunktúra). Példák bemutatása a sikeres privatizációkról.

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
29.	A megélhetés átalakuló feltételei a Kárpát-medencében (Összefoglaló óra)				Topográfiai gyakorlatok. Kérdőív kitöltése (Mit tennék Magyarországért?)	Kérdőív összeállítása és a válaszok feldolgozása.
30.	A Kárpát-medence földrajza (Ellenőrző óra)				<i>Tudásszintmérő feladatlap megoldása</i>	

ALFÖLDI TÁJAK A HEGYLÁNCOK MENEDÉKÉBEN

31.	Védett kultúrtáj – félreismert ősi táj	Duna–Tisza köze, Tiszántúl; Hortobágyi NP, Kiskunsági NP, Fertő–Hanság NP, Körös–Maros NP, Duna–Dráva NP, Szigetköz	hordalékkúp, ártér, löszvidék; átalakított természeti környezet, műtáj; „zöld folyosó”	A nemzeti parkok kialakítása az alföldeken.	Összehasonlító Á.-elemzés (TK. 178.). Képgyűjtés és képfeldolgozás a nemzeti parkokról. Az Alföldön élő veszélyeztetett élőlények listájának összeállítása a Vörös könyv segítségével.	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i> B. irányítása (a gazdasági tevékenységek összeegyeztetése a természeti értékek védelmével). V. -k bemutatása az alföldi nemzeti parkokról.
32.	A mezőgazdaság természeti feltételei az alföldi tájakon 1. (zöldség- és gyümölcsstermesztés)	Mezőföld, Dráva menti síkság, Kiskunság, Nyírség, Dráva, Sió; Cegléd, Hatvan, Kalocsa, Nyíregyháza	háztáji gazdaság, üvegház, fóliasátor, primőr termény, kistermelő, hűtőipar, gyorsfagyasztott termékek, tartósítóiipar, asztali bor	A mezőgazdasági termelés társadalmi feltételeinek átalakulása. Az élelmiszergazdasági ágak összekapcsolódási folyamata. A termőkörzetek átalakulása.	Topográfiai gyakorlatok (az Alföld). Tematikus T. elemzése (TK. 188.). Műholdfelvétel elemzése (növényzettel való borítottság) (TK. 187.).	<u>A hazai nagytájak jellemzésének szempontjai.</u> Látogatás szervezése mezőgazdasági tevékenységet bemutató múzeumba. D -k bemutatása a kistermelésről és a nagyüzemi gazdálkodásról.

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
33.	A mezőgazdaság természeti feltételei az alföldi tájakon 2. (gabonatermesztés, öntözéses gazdálkodás)	Hajdúság, Nagykunság, Körös–Maros köze, Jászság, Bodrogköz, Hortobágy; Csepel-sziget, Mohácsi-sziget, Szentendrei-sziget; Zagyva, Bodrog, Körös; Gyula, Szeged, Orosháza, Makó	iparszerű mezőgazdaság, iparszerű termelési rendszer; olajos növények, növényolajipar	A nagyüzemi növénytermesztés kialakulása és válsága. Az iparszerű termelési rendszerek kialakulása. A mezőgazdasági termelés területi átrendeződése.	Tematikus T. elemzése (TK. 194., 195.). Élelmiszeripar terméklista összeállítása. KE. -ok (a nagyüzemi mezőgazdaság és kistermelés összehasonlításáról). KE. az árterületeken folyó hagyományos gazdálkodási módokról.	<u>A kiállítási anyag feldolgozási módszereinek bemutatása.</u>
34.	Szénhidrogénre épülő ipar az Alföldön	Algyó, Szeghalom, Kisköre, Hajdúszoboszló, Tiszaújváros, Szolnok, Százhalombatta; Adria kőolajvezeték	megújuló energiahordozó, biobrikett, biogáz, petrolkémiai ipar , műanyaggyártás	Ipartelepítés a nyersanyaglelőhelyre. Az energiaszerkezet átalakulása. A megújuló energiahordozók felhasználása.	Termékgyűjtemény összeállítása (műanyagok a környezetünkben). A legjelentősebb vegyipari üzemek listájának összeállítása. Hírvadászat (új típusú energiahordozók használata Magyarországon).	B. a műanyag hulladék elhelyezési problémájáról. <u>Feladatok a logikai térképolvasás készségének fejlesztésére.</u>
35.	Iparágak a folyóvíz és a munkaerő vonzásában az Alföldön	Dunaújváros, Paks, Jászberény, Székesfehérvár, Baja, Hódmezővásárhely, Békéscsaba	teljes vertikum, atomhulladék, veszélyes hulladék, háztartásgép-gyártás, mezőgazdasági gépgyártás , ipari park, logisztikai központ	A vasipar teljes vertikumának kialakulása. Ipartelepítés munkakerőre. Az ipar decentralizációjának folyamata. A csúcstechnológia alkalmazásának hatása a fejlődésre.	Terméklista összeállítása (a vasipar termékei). Az ipari parkok T.-ének elkészítése. B. (Miben mások a csúcstechnológiát alkalmazó üzemek?) Topográfiai gyakorlatok (az Alföld).	VI. vezetése az atomhulladék elhelyezésének lehetőségeiről. Esetbemutató (a szakképzett munkaerő felértékelődése a magánosítás során).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
36.	Hús- és tejgazdálkodás a Kisalföldön	Dunántúl, Győri-medence, Marcal-medence; Mosoni-Duna, Rába; Győr, Sárvár, Bábolna, Mosonmagyaróvár, Pannonhalma	tőzeg, szén-dioxid, állatsűrűség, tenyészállat, szálastakarmány, lédús takarmány, tejfeldolgozó ipar, baromfigyár	A cukorgyártás termelési kapcsolatainak ki- és átalakulása. A nagyüzemi állattenyésztés ki- és átalakulása.	Műholdfelvétel elemzése (a települések elhelyezkedése, kapcsolata a természeti környezettel). Oktatófilm feldolgozása (Bábolna).	Elbeszélés (az életmód megváltozása a Szigetközben). <u>Kérdezési technikák gyakorlása.</u>
37.	A kisalföldi iparvidék	Lábatlan, Komárom	textilpiac, „textilnégyyszög”, közlekedési eszközgyártás, szerszámgyártás	Az építőanyag-ipar telepítő tényezőinek változása. A textilipar területi vertikumának kialakulása.	Termékgyűjtemény összeállítás (a textilipar termékei). Vázlatkészítés önálló ismeretszerzés alapján. Topográfiai gyakorlatok (a Kisalföld).	Az építőanyag-ipari alapanyagok bemutatása. <u>A tájprognózis készítésének módszere.</u>
38.	Mezőgazdasági múlt és változatos jelen az alföldeken (Összefoglaló óra)			Az élelmiszergazdaság átalakulása a nemzetközi piac változása következtében.	Modellezés (alföldi gazdasági tájtypusok). Az alföldi tájak, városok elhelyezése különböző méretarányú körvonalas T-eken.	Környezeti állapot-térkép bemutatása (alföldek).
39.	Az alföldi tájak földrajza (Ellenőrző óra)				<i>Tudásszintmérő feladatlap megoldása</i>	

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK EGYEDI	ÁLTALÁNOS	ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK TANULÓI	TANÁRI
-----	----------	-----------------------	-----------	---------------	--------------------------	--------

A MEDENCE MAGASLATAI

40.	A hegyvidéki és dombsági tájak kialakulása. Gazdálkodás a függőleges övezetességgel	Tapolcai-medence, Badacsony	töréses gyűrthegység, ércfelérek, bazaltsapkás tanúhegy, savanyú ásványvíz, „energiatengely”, visszatermesztetés, válságtérség; történelmi borvidék, minőségi bor, boripar, finomkerámia, porcelán, erdőgazdálkodás, dohányipar	A földtörténeti fejlődés hatása az ásványkincsek fajtáira és területi elhelyezkedésükre. Az „energiatengely” át-helyeződése. A visszatermesztetés folyamata. A válságtérségek kialakulása. A hagyományos hegyvidéki gazdálkodási módok ki- és átalakulása. Az erdőgazdálkodás kapcsolatainak kialakulása.	Összehasonlító T.-elemzés (földtani, domborzati és ásványkincs). Képgyűjtés és -elemzés a bányászat felhagyása utáni visszatermesztetésről. Keresztmetszeti Á. készítése a természeti adottságok és a gazdasági élet összefüggésének bemutatására. Listakészítés (híres termékek a közephegységi tájakról).	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i> VI. vezetése a válságtérségek kialakulásának okairól. B. (a történelmi borvidékek szerepe a külkereskedelemben, termékvédelem a nemzetközi piacokon). Irodalmi SZ. -k bemutatása (az erdő és az ember kapcsolata).
41.	A medence nyugati szegélyén	Soproni-hegység, Kőszegi-hegység, Zalai-dombság, <i>Alpokalja</i> ; Szombathely, Bük, Kőszeg, Sopron, Zalaegerszeg, Nagykanizsa, Szentgotthárd	gyógy-idegenforgalom	A társadalmi fejlettség-különbség hatása a gazdasági életre.	Logikai T.-olvasás (fekvés - természeti adottságok - gazdasági élet) (A., TK.). KE. a nyugati peremvidék idegenforgalmi vonzerejéről. Topográfiai gyakorlatok (a Nyugati-peremvidék).	B. és VI. (a napi ingázás, szolgáltatás és kereskedelem határon túl nyúló lehetőségei, előnyei, hátrányai). Filmbemutató (gyógyidegenforgalom Magyarországon).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
42.	Természeti feltételek az északi hegyvidéken	Sajó, Hernád; Bükki NP, Aggteleki NP, Duna–Ipoly NP; Gömör–Tornai-karsztvidék, Aggtelek–Domica-barlang-rendszer, Baradla-barlang, Visegrádi-hegység, Börzsöny, Cserhát, Mátra, Kékes Bükk, Bükk-fennsík, Cserehát, Aggteleki-karszt, Tokaj–Eperjesi-hegység, Hegyalja, Zempléni-hegység, Dunakanyar	sőripar világörökség, nemzetközi környezetvédelmi együttműködés	Ipartelepítés energia-hordozóra. A hagyományos nehéz-ipari körzetek kialakulása. Az ipari szerkezetváltás folyamata. Az ipari válságtérségek kialakulása. A kilábalás lehetőségeinek keresése.	Gazdaságstatisztikai adatok és tematikus T.-ek együttes elemzése (A., TK.). Leírások gyűjtése és összehasonlító elemzése a nemzeti parkokról. Cikkek gyűjtése (környezet-károsodás a középhegységekben). Környezetállapot-T. elemzése (hegyvidékek).	Esetelemzés (az ózdi nagyipartól a munkanélküliségen át az ipari parkig; a tájképi értékek szerepe a gazdasági életben a Dunakanyar példáján; a helyi adottságok felértékelődése a gazdasági kényszer hatására, a területi vertikum felbomlásának hatása). <u>Szövegszerű tanulási technikák gyakorlása.</u>
43.	A gazdasági élet átalakulása az Északi-középhegységben	Nógrádi-medence, Borsodi-medence; Miskolc, Vác, Salgótarján, Ózd, Berente, Visonta, Esztergom, Visegrád, Hollókő, Nagymaros, Balassagyarmat, Gyöngyös, Sárospatak	szocialista iparváros		Topográfiai gyakorlatok (Északi-középhegység).	<u>Feladatok a logikai térképolvasás készségének fejlesztésére.</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
44.	Az iparosodott dunántúli középhegyvidék	Bakony, Vértes, Dunazug-hegység, Budai-hegység, Gerecse, Pilis, Velencei-hegység, Balaton-felvidék, Móri-árok, Tihanyi-félsziget; Veszprém, Ajka, Várpalota, Dorog, Tatabánya, Pápa, Herend, Tata, Balatonfüred, Hévíz, Keszthely, Tihany	építőanyag-ipar, üvegipar	Az alumíniumipari vertikum kialakulása és felbomlása. Az erőforrások hatása az ipar ágazati szerkezetére. Az ipari városok kialakulása és szerepük átalakulása.	Ismeretszerzés MF.-i feladatok megoldásával (MF. 16–19.) Az alumíniumipar területi elhelyezkedési T-ének elkészítése. Terméklista összeállítása (alumíniumipar). Topográfiai gyakorlatok (Dunántúli-középhegység).	B. (a nyersanyagtermelés szerepének átértékelődése a nemzetközi vertikum felbomlásával). Üzemlátogatás szervezése.
45.	Sokrétú gazdaság a dombvidékeken	Somogyi-dombság, Tolnai-dombság, Baranyai-dombság, Szekszárdi-dombság, Villányi-hegység, Mecsek; Zala; Pécs, Komló, Kaposvár, Szekszárd, Mohács, Siófok, Zalakaros	falusi turizmus	Szennyvízelhelyezés.	Lexikon, A., kézikönyv, statisztikai kiadvány használata (dél-dunántúli tájak megismerése). TK-i szövegelemzés (az állattenyésztés és a növénytermesztés lehetőségeinek összehasonlítása a síkvidékivel). Topográfiai gyakorlatok (Dél-Dunántúl).	Oktatófilm bemutatása és elemzése (környezeti összefüggések). <u>Keresési technikák a földrajzi ismeretterjesztő- és szakirodalomban.</u>
46.	Válság és kiútkeresés a magaslati tájakon (Összefoglaló óra)			A gazdasági szerkezetváltás folyamata.	Modellezés (hegységi és dombosági gazdasági táj-típusok).	
47.	A magaslati tájak földrajzi jellemzői (Ellenőrző óra)				<i>Tudásszintmérő feladatlap megoldása.</i>	

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK EGYEDI	ÁLTALÁNOS	ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK TANULÓI	TANÁRI
-----	----------	-----------------------	-----------	---------------	--------------------------	--------

A FŐVÁROS HATÁROKON TÚLNYÚLÓ KARJAI

48-49.	Világváros fejlődése elérő adottságú tájak találkozásában	Budai-hegység, Pesti-síkság, Budapesti agglomeráció; Szentendre	fürdőváros, településgyűrű, városellátó mezőgazdasági öv, beépítettség, előváros, ingázás, tömegközlekedés, zaj-, fény- és hőszennyezés	A világváros kifejlődése. A főváros terjeszkedése. A városszerkezet átalakulása. A főváros országon belüli szerepének erősödése. A nagyvárosi zaj-, fény- és hőszennyezés kialakulása.	Á.-elemzés (TK. 299-301., 304., 310.). Vázlatkészítés lexikonhasználat alapján (Budapest történelmi fejlődése). Ismeretszerzés majd feldolgozás tanulmányi kirándulással (a városövek sajátosságai).	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i> B. (Budapest szerepének változása a történelem folyamán a térség gazdasági, politikai és kulturális életében). V. bemutatás (környezeti ártalmak a városban). A közlekedés fejlődésének bemutatása (Budapest példáján).
50.	A főváros gazdasági élete		villamosgépipar, nyomdaipar, vákuumtechnikai ipar, kötszövő ipar, konfekcióipar, édesipar; belföldi és külföldi turizmus, kulturális turizmus		Topográfiai gyakorlatok (a Budapesti agglomeráció). Csoportmunka (a főváros gazdasági tevékenységei).	
51.	A területi fejlődés eltérései hazánkban	Közép-Magyarország régió, Nyugat-Dunántúl régió, Közép-Dunántúl régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Magyarország régió, Észak-Alföld régió, Dél-Alföld régió	népességvonzó és -kibocsátó terület, területi fejlettségkülönbség, régió, regionális központ	Az infrastruktúra hatása az ember életmódjára. A területi fejlettségkülönbségek kialakulása. A közlekedési szerkezet kialakulása és következményei a gazdasági életben.	Riport készítése (Magyarország idegenforgalmi vonzereje). Külkereskedelmi terméklista összeállítása a legfontosabb export- és importtermékekről. KE. (a regionális központok szerepe).	<u>A hazai régiók jellemzésének szempontjai.</u> Az infrastrukturális elemek észrevételezése a tanulókkal környezetükben. Képbemutató (regionális központok).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
52.	Az infrastruktúra befolyása a társadalmi-gazdasági életre hazánkban	Nemzeti Szabadkikötő, Ferihegy	infrastruktúra, sugaras közlekedési szerkezet, átmenő idegenforgalom , bevásárló turizmus		Topográfiai gyakorlatok (Magyarország természetföldrajza).	
53.	Magyarország külgazdasági kapcsolatai		régiók Európája, határ menti regionális együttműködések, nyitott gazdaságú ország, külgazdaság , külkereskedelmi áruszerkezet, nagykereskedelem, kiskereskedelem	Regionális együttműködések kialakulása. A nyitott gazdaság kialakulása. A külkereskedelem irányának és áruösszetételének megváltozása. Az idegenforgalmi szerepkör bővülése.	Á.-elemzés (TK. 342.). Hírlapfigyelés (regionális kezdeményezések). Beszámoló a kereskedelmi tapasztalatokról. Topográfiai gyakorlatok (Magyarország társadalomföldrajza).	B. irányítása (regionális együttműködési lehetőségek). M. (a külkereskedelmi mérleg).
54.	Kapcsolattartás az országgal és a világgal (Ellenőrző óra)				Tudásszintmérő feladatlap megoldása	

ÉV VÉGI ÖSSZEFOGLALÁS

55.	Hasonlóságok és területi különbségek Közép-Európa gazdasági fejlődésében (Összefoglaló óra)				„Időutazás” (a nagy iparvidékek várható jövőbeli elrendeződése).	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i>
56.	Hazánk szerepe az európai gazdaságban és társadalomban (Összefoglaló óra)				Csoportmunka (az országrészek földrajzi jellemzőinek bemutatása).	

Heti 2 órás változat

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
1.	Tájékozottság a földrajzi környezetben (Év eleji ismétlés)				Ismerkedés a tankönyv-család új elemeivel (TK., MF.).	Érdeklődést felkeltő V-k és D-k bemutatása a tanév anyagából.
2.	Év eleji tudás- és képességszint-mérés				<i>Tudásszintmérő megírása a távoli földrészek és Európa földrajzából.</i>	

A SOKSZÍNŰ KÖZÉP-EURÓPA

3-4.	Sík- és rögvidékek Közép-Európában	<i>Közép-Európa,</i> Közép-európai-síkvidék, Közép-európai-röghegyvidék, Német-középhegység, Lengyel- középhegység, Érc-hegység, Szudéták, Cseh-medence, Morva-medence, Sváb-Bajor-medence; Germán-Lengyel-alföld, Mazuri-tóhátság, Mecklenburgi-tóhátság, Rajna, Elba, Visztula, Odera	morénahát, turzás, lagúna; középhegység, röghegység, rögvidék	A középhegységi tájtypus kialakulás és átalakulása.	T.-elemzés (a természeti adottságok szerepe a településhálózat kialakulásában) (A.). Képelemzés (eltérő típusú tájak) (TK. 6–10.) Műholdfelvétel összevetése T.-pel (MF. 1.) Modellezés HA.-on (a középhegységi táj). Tájéleírás készítése képről (MF. 6.b, 7.b) Tömbszelvény tanulmányozása (TK. 2., 5.)	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i> <u>A T-i utazás technikája.</u> <u>A tájleírás készítésének szempontjai (MF. 7.a).</u>
------	------------------------------------	---	--	---	--	--

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
5.	Különböző világok hasonló tájakon	Németország, Csehország, Lengyelország; Csehszlovákia, NDK, NSZK; Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (CEFTA)	németek, csehek, lengyelek	A népességnövekedés folyamata és okai.	Ismeretszerzés projekt-módszerrel. Tematikus T.- és adat-elemzés (TK. 12-14. ábra, 1. TÁ.) Szövegelemzés (TK-i 1. SZ., „Érdemes elolvasni!”-k). Tájfejlődési folyamat felismerése, Á.-k, képek időrendbe állítása. Topográfiai gyakorlatok.	V. bemutatása (a berlini fal). <u>Feladatok a logikai térképolvasás készségének fejlesztésére.</u>
6-7.	Az Európai Unió tartópillére (Németország)	Rajna-árok, Harz-hg.; Duna–Majna–Rajna vízi út, Ruhr; Rajna–Ruhr-ipar-vidék; Berlin, München, Hamburg, Köln, Bonn, Stuttgart, Bréma, Duisburg, Dortmund, Ludwigshafen, Mannheim, Frankfurt, Halle, Drezda, Lipcse, Hannover	városvonal; fotokémiai ipar, söripar, családi farmgazdaságok	A városvonal kialakulása. A szakképzett munkaerő hatása a gazdasági fejlődésre. A területi fejlettségkülönbségek kialakulása, a felszámolásukra irányuló törekvések. A környezetszennyezés megszüntetésének folyamata.	Á.-elemzés (övezetes mezőgazdaság) (TK. 11). Szövegfeldolgozás (a kikötőváros gazdasági szerepének átalakulása) (TK. 2. SZ.). Magyarország németországi gazdasági kapcsolatainak összegyűjtése. Gyűjtőmunka: Mit köszönhet Európa és a világ Németországnak? T.-i utazás (MF. 12.a)	T.-i utazási feladatok összeállítása (az európai vízi utak szerepe). B. irányítása (az ország közelmúltbeli történelme és a változások gazdasági következményei). <u>Az országok jellemzésének szempontjai.</u> <u>Esetelemzés (a Rajna vízszennyezése és mérseklése).</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
8.	Medenceország Közép-Európa szívében (Csehország)	Vltava (Moldva); Prága, Plzeň, Ostrava, Brno, České Budějovice, Karlovy Vary		A domborzat hatása a gazdasági élet területi rendjére.	Á.-elemzés (TK. 29., 32.) Vázlatkészítés a TK. szövege alapján (egy ország jellemzőinek komplex bemutatása).	Összefüggésrendszerek kialakítása (gazdasági ágak kialakulásának okai). <u>A rendszerező vázlat készítésének technikája.</u>
9.	Nyugatra és keletre nyitott kapuk (Lengyelország)	Magas-Tátra, Besz-kidek, Felső-Szilézia; Varsó, Krakkó, Katowice, Nowa Huta, Szczecin, Łódź, Gliwice, Płock, Bytom, Gdańsk, Gdynia		Különböző irányú gazdasági-társadalmi fejlődés a régmúlt hagyományain.	Csoportmunka (eltérő adottságú tájak gazdasági sajátosságai). Tanulói KE. (a magyar-lengyel kapcsolatok). Topográfiai gyakorlatok.	Elbeszélés (Lengyelország sajátos társadalmi-gazdasági fejlődési útja). <u>A kultúrtájak jellemzésének szempontjai.</u>
10.	A balti államok földrajzi jellemzői	Észtország, Lettország, Litvánia; Riga, Tallinn, Vilnius	észtek, lettek, litvánok			A balti együttműködés bemutatása M.-tal.
11.	Magashegységi környezetben Közép-Európában	<i>Alpok, Kárpátok, Mont Blanc,</i> Gerlahfalvi-csúcs; Boden-tó, Genfi-tó	<i>magashegység, gyűrthegység, gleccser</i>	A magashegységi táj típus ki- és átalakulása. Az ösföldrajzi környezet szerepe a felszíni jellemzők kialakulásában.	Á.- és K.-elemzés (TK., MF.) Műholdkép elemzése (az Alpok hegységszerkezte) (TK. 72.). Tájéleírás készítése (a TK. szövege és képei alapján). Modellezés HA.-on (magashegységi formakincs és táj típus).	V.-ek bemutatása (alpi és kárpáti környezet).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
12.	Életmód a magas-hegységi környezetben		havasi pásztorkodás, hegyvidéki gazdálkodás	Életmódváltás a hegyvidékeken. A társadalom foglalkozási átrétegződése. A nemzetgazdaságok összekapcsolódása Közép-Európában.	SZ. feldolgozás (TK 8., 9.) Összehasonlító elemzés (életmódváltozás). Országok gazdasági fejlettségének összehasonlítása mutatószámok alapján.	<u>Az országcsoportok földrajzi jellemzésének szempontjai.</u> V. -ek bemutatása (alpi és kárpáti életmód).
13.	Boldogulás alpi környezetben (Ausztria, Svájc és Szlovénia)	Nyugati-Alpok, Keleti-Alpok; Bécsi-medence, Grazi-medence; Duna, Mura, Száva; Ausztria, Szlovénia, Svájc; Bécs, Salzburg, Linz, Graz, Steyr, Bern, Genf, Ljubljana, Maribor	osztrákok, szlovének; műszeripar	A domborzat meghatározása a közlekedési szerkezetet. A specializált gazdaság kialakulása. A nemzetközi nyersanyag-, energia- és élelmiszerfüggőség kialakulása.	Összehasonlító vázlat készítése (gazdasági életük hasonlóságának és különbségének okai). Élménybeszámoló (környezet és életmód Ausztriában). Tanulói KE. (Burgenland mint tartomány, Magyarok Burgenlandban; Svájc a pénzvillág központja).	V -k bemutatása (életmód Ausztriában). Életképek bemutatása (szöveges). B. irányítása (a szlovéniai magyarság).
14.	Kényszerű szomszédság vagy együttműködés? (Szlovákia)	Északnyugati-Kárpátok, Alacsony-Tátra, Gömör-Szepesi-érchegység, Csallóköz; Dunajec, Ipoly, Vág; Szlovákia; Pozsony, Révkomárom, Kassa, Zsolna, Poprád	szlovákok		Lexikon, atlasz, kézikönyv és statisztikai kiadványok használata (tényanyaggyűjtés). Összehasonlító elemzés (Szlovákia két nagytájának földrajzi jellegzetességei) (MF. 34.). Terméklista összeállítása neves szlovákiai termékekből.	D -k bemutatása (történelmi magyar városok Szlovákiában). <u>Szövegszerű tanulási technikák gyakorlása.</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
15-16.	Útkeresés a lehetőségek földjén (Románia)	Keleti-Kárpátok, Déli-Kárpátok, Erdély, Erdélyi-medence, Erdélyi-középhegység, Erdélyi-érchegység, Székelyföld, Hargita, Havasalföld, Román-alföld, Duna-delta; Szamos, Olt, Maros, Fehér-Körös, Fekete-Körös, Sebes-Körös, Szent Anna-tó, Gyilkos-tó; Románia, Bukarest, Brassó, Kolozsvár, Vajdahunyd, Marosvásárhely, Torda, Resicabánya, Nagyvárad, Temesvár, Arad, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Pitești, Ploiești, Constanța, Galați	románok, székelyek, csángók; borvíz, gumiipar, műanyagipar	Ipari körzet kialakulása szénhidrogén-lelőhelyen. A vegyipar gyártás-technológiai kapcsolatainak kialakulása.	Keresztmetszeti R. készítése a természeti adottságok és a gazdasági élet összefüggésének bemutatására. Ország-bemutató írott szöveg alapján. KE. (Szlovákia és Románia kapcsolata hazánkkal). Szépirodalmi SZ.-k gyűjtése (a nemzetiségek közös élete). Terméklista összeállítása a neves romániai termékekből.	V-k bemutatása (Erdély természeti szépségei). <u>A jegyzetkészítés technikája filmbemutatókban.</u> D-k bemutatása (történelmi magyar városok Romániában).
17.	Múlt, jelen és jövő a közép-európai országokban (Összefoglaló óra)			A gazdasági ágazatok egymásra utaltságának időbeli változásai.	Topográfiai gyakorlatok. Országok gazdasági fejlettségének összehasonlítása mutatószámok alapján. Céglista összeállítása a hazánkban jelenlévő közép-európai vállalatokról.	
18.	Múlt, jelen és jövő a közép-európai országokban (Ellenőrző óra)				<i>Tudásszintmérő feladatlap megoldása</i>	

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI

ÉLET A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

19.	Nyitott határok a zárt medencében	Kárpát-medencevidék, <i>Kárpát-medence,</i> Keleti-medencerész, Központi-medencerész, Nyugati-medencerész, Dévényi-szoros, Al-dunai-szoros, Vaskapu, Vereckei-hágó, Király-hágó		Süllyedésszerű medence feltöltődése.	Távolságmérés a T.-en. Fogalmazás készítése: Ilyennek látom az én hazámat. Topográfiai gyakorlatok (a Kárpát-medencevidék tájai).	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i> A Kárpát-medence dombortérképének bemutatása.
20-21.	A Kárpát-medencevidék földjének története	Eurázsia-közetlemez, Afrikai-közetlemez, Közép-magyarországi vonal, Tethys, Pannon-tenger; <i>Északi-középhegység,</i> <i>Dunántúli-középhegység,</i> <i>Alföld, Kisalföld,</i> <i>Nyugati-peremvidék,</i> Dunántúli-domb- és hegyvidék (Dunántúli-dombság)	alpi hegységképződés; andezites vulkanizmus; bazaltvulkanizmus; beltenger, beltó, medencejelleg	A Kárpát-medence szerkezetfejlődése. A Kárpát-medence fejlődéstörténetének tükröződése az erőforrások fajtáiban és területi elhelyezkedésükben.	Folyamat-mozaik A. elemzése (földtörténeti fejlődés) (TK. 86., 94.). Földtörténeti kortáblázat és időszalag használata (földtörténeti események, ásványkincsek elhelyezése). Ásvány- és kőzetfelismerési gyakorlat. Geológiai és domborzati T. együttes elemzése. Ásványok, kőzetek csoportosítása különböző szempontok szerint.	D. -k bemutatása meghatározó geológiai képződményekről. V. -k bemutatása (A Kárpát-medencevidék lemeztektonikai fejlődése). <u>Kőzetfelismerési technikák bemutatása.</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
22.	A medencejelleg és következményei. A medence természeti értékei		természeti erőforrások; ásványi nyersanyagok, mangánérc, perlit, kaolin, üveghomok, permi vörös homokkő átmeneti éghajlat , napfénytartam, hőösszeg, „fagyos szentek”, „vénasszonyok nyara”	A medencejelleg kialakulása. A medence-jelleg hatása az éghajlatra és a vízrajzra. A Kárpát-medence időjárásának szeszélyes változásai és gazdasági következményei.	Domborzati keresztmetset készítése T. alapján. Éghajlati diagramok, időjárási T. -k, adatsorok elemzése (TK. 102–104. ábrák). Éghajlati diagramok készítése (MF. 4.b., c.). Folyamatos időjárás megfigyelés.	A tévé időjárás előrejelzésének bemutatása videofelvételen. <u>Feladatok a logikai térképolvasás készségének fejlesztésére.</u>
23.	Küzdelem a víz ellen és a vízért	Vásárhelyi Pál , Zsigmond Vilmos; Nagykunsági-főcsatorna, Jászsági-főcsatorna, <i>Balaton</i> , Kis-Balaton , Tisza-tó , <i>Velencei-tó</i> , <i>Fertő tó</i> , Hévízi-tó	folyószabályozás , kanyarulat-átvágás, árvízvédelmi töltés, lecsapolás, elgátolás, felduzzasztás, gyógyforrások, ásványvízforrások, karsztvízkiemelés , szikes tó, dolinató; fürdőváros, üdülőváros,	Vízrendezési munkák (lecsapolás, folyószabályozás, gátépítés, belvízelvezetés, karsztvíz-kiemelés) a Kárpát-medencében. A vízrendezés kedvezőtlen környezeti hatásai. A felszíni és a felszín alatti vizek szennyeződése.	Információgyűjtés olvasmányokból és ismeretterjesztő filmekből (vízrendezés). HA. -i bemutatás (vízrendezés). KE. (Tessedik S., Kaán K. tevékenysége; hazánk ásvány- és gyógyvíz nagyhatalom). Régi újságcikk gyűjtése a bányászat karsztvízszintet csökkentő hatásáról. A Kárpát-medence vízrajzának tanulmányozása MF -i feladatokban (6–9. feladat).	Különböző korok vízrajzi T. -ének összehasonlító elemzése. HA. -i bemutatás (a futóhomok megkötése). V. -k bemutatása az árvíz elleni védekezésről. <u>Szövegszerű tanulási technikák gyakorlása.</u>
24.	Kultúrpuszta a „tarkaerdő” helyén.	Kaán Károly, Tessedik Sámuel, Vedres István	„tarkaerdő”, kultúrpuszta, mezővédő erdősáv	A természetes táj átalakulása kultúrtájjá.	Topográfiai gyakorlatok (a Kárpát-medencevidék vízrajza).	Természetes növényzeti típusok bemutatása képeken.

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
25.	Nehezen szerzett és könnyen veszített termőföldek		zonális talajok, romtalajok, azonális talajok; mezőszéki talajok, erdőtalajok, homoktalajok, szikes talajok, öntéstalajok, láptalajok	A futóhomok megkötése. A földterületek értékének változása. A szikes talajok kialakulása. A műtrágyázás talajkárosító hatása.	Talajtípusok összehasonlítása vizsgálatokkal. Talajtermékenységi T. elemzése (TK.129.)	Talajtípusok bemutatása képeken. <u>Egyszerű talajvizsgálati módszerek bemutatása.</u>
26.	Falvak és tanyák a mezőgazdaság szolgálatában		legelőváltó gazdálkodás, szántó-erdőváltó gazdálkodás, háromnyomásos gazdálkodás; településformák, halmazfalu, szabályos utcahalózott falu, szalagtelkes (úti) falu, aprófalu, óriásfalu, szórványtelepülés, tanya, sortanyák, bokortanyák, szórt tanyák	A települések funkcióinak ki- és átalakulása. A tanyák kialakulása.	Irányított SZ.-feldolgozás (TK. 13-14.). Modell-Á. elemzése (TK. 133., 134.) Az alföldi jellegzetes településtípusok bemutatása képek alapján. SZJ.: Élet a tanyán és a faluban.	Műhold- és légifelvétel bemutatása (településszerkezet). <u>A SZ.-feldolgozás módszerének bemutatása, szempontok meghatározása.</u>
27.	A kereskedelem és az iparosodás hatása a településfejlődésre	Pest-Buda, Eger, Miskolc, Tokaj, Szolnok, Szeged, Debrecen, Kecskemét, Záhony, Hegyeshalom	bányaváros, vásárváros, hídváros, mezőváros, gyepű, határvármegye, határátkelőhely, tranzit ország	A vásárvonal kialakulása. A mezővárosok kialakulása. Az aprófalvak elnéptelenedése.	Műholdfelvétel és különböző típusú Á.-k elemzése (TK. 144., 145., 147.,153.).	B. irányítása (a városiasodás veszélyei). <u>Szövegszerű tanulási technikák gyakorlása.</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
28.	Városodás és városiasodás a Kárpát-medencében		városodás, városiasodás, urbanizáció; megyei jogú város, agglomeráció, település-együttesek, településhálózat, centrum, periféria	A hagyományos falu városodási folyamata. A városiasodás folyamata. A települések egymás közötti kapcsolatainak változásai. Az agglomerációk kialakulása. A centrum és a periféria területek kialakulása.	Szövegfeldolgozás (a városfejlődés eltérő útjai) (TK. 15., 16. SZ., és az Érdemes elolvasni!-k). Tabló összeállítása szak tudományos szempontok alapján a városodás és a városiasodás összehasonlítására.	D.-k bemutatása (különböző szerepkörű városok a Kárpát-medencében). <u>Vázlatkészítés SZ.-ből.</u>
29.	Népek együttélése a Kárpát-medencében	Bácska, Vajdaság, Kárpátalja, Erdély, Felvidék, Burgenland, Beregszász, Eszék	egyenjogság, nemzeti kisebbség, etnikum, magyarság, cigányság	A Kárpát-medence benépesülése. A népesség keveredése. A népsűrűség területi különbségeinek kialakulása.	Adatsorelemzés (TK. 7. TÁ.). Á.-elemzés (MF. 16.b.)	<u>CD-ROM-ok és tömegkommunikációs források célirányos kiválasztási módszerei.</u> V.-k bemutatása (a magyarországi nemzetiségek különböző szokásai).
30.	Néprajzi tájak és csoportok hazánkban	Őrség, Hetés, Göcsej, Ormánság	néprajzi csoport, néprajzi táj, nyelvsziget; palócok, matyók, nagykunok, kiskunok, jászok, hajdúk		SZ. feldolgozása (TK. 17., 18.) Fogalomtisztázás Á.-elemzéssel (néprajzi csoport, táj, sziget). Tablókészítés projekt munkát követően a néprajzi tájak jellemzőiről.	V.-k bemutatása (néprajzi tájak, népszokások).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
31.	A népesedési válság		kivándorlás, bevándorlás; természetes szaporodás, természetes fogyás, korfa, születéskor várható élet-tartam, népességszerkezet, csecsemőhalandóság, népesedési válság	A népesedési válság kialakulása. A népesség természetes fogyása, elöregedése. A munkanélküliség kialakulása és társadalmi-gazdasági következményei.	Diagram készítése (az ország népességszámának időbeli alakulása). Korfa irányított elemzése (TK. 166.). Népeségi diagramok önálló elemzése. Népességföldrajzi számítások. Hírvadászat (népeséspolitikai intézkedések).	<u>Népességszám-prognózis készítési módszerének bemutatása.</u> VI. vezetése (népesépolitikai intézkedések hatásai).
32.	A megélhetés változó esélyei		munkaképes kor, aktív kereső, „teljes foglalkoztatottság”, munkanélküliség		B. a munkanélküliség társadalmi és gazdasági következményeiről. Vázlat készítése órai feldolgozást követően a magyar gazdaság fejlődési irányairól.	<u>Az adatállományban való célnak megfelelő keresési technikák.</u> A munkanélküliség adatsorának bemutatása.
33.	A nemzetközi környezettel változó szereposztás		országon belüli munkamegosztás, nemzetközi munkamegosztás; gazdasági függőség, iparosítás, gazdasági szektorok, szocialista gazdaság, piacgazdaság, magántulajdon, piaci verseny	A földrajzi fekvés átértékelődése a társadalmi-gazdasági fejlődés során. A gazdasági függőség kialakulása és irányának átalakulása. A piacgazdaság kiépítése. A tulajdonviszonyok megváltozása. A magánosítás folyamata.	Adatgyűjtés a sajtóból (a gazdasági ágak átalakulási folyamatai). Esetmegbeszélések (a szerkezetváltás hatása a mindennapi életre).	Példák bemutatása a nemzetközi függőség időbeli változásairól (pl. alumínium egyezmény, energiavezetékek, gabonakonjunktúra). Példák bemutatása a sikeres privatizációkról.

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK		
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI	
34.	Hazánk és az Európai Unió		<i>Európai Unió</i>		A magyar gazdaság szerkezetének átalakulása világgazdasági és politikai változások hatására.	Statisztikai adatok összehasonlító értelmezése (MF. Függelék). Hf.: Esszé készítése az Európai Unióhoz történt csatlakozás várható következményeiről.	
35.	A megélhetés átalakuló feltételei a Kárpát-medencében (Összefoglaló óra)					Topográfiai gyakorlatok. Kérdőív kitöltése (Mit tennék Magyarországért?)	Kérdőív összeállítása és a válaszok feldolgozása.
36.	A Kárpát-medence földrajza (Ellenőrző óra)					<i>Tudásszintmérő feladatlap megoldása</i>	

ALFÖLDI TÁJAK A HEGYLÁNCOK MENEDEKÉBEN

37.	Védett kultúrtáj – félreismert ősi táj	Duna–Tisza köze, Tiszántúl; Hortobágyi NP, Kiskunsági NP, Fertő–Hanság NP, Körös–Maros NP, Duna–Dráva NP, Szigetköz	hordalékkúp, ártér, löszvidék; átalakított természeti környezet, műtáj; „zöld folyosó”		A nemzeti parkok kialakítása az alföldeken.	Összehasonlító Á.-elemzés (TK. 178.). Képgyűjtés és képfeldolgozás a nemzeti parkokról. Az Alföldön élő veszélyeztetett élőlények listájának összeállítása a Vörös könyv segítségével.	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i> B. irányítása (a gazdasági tevékenységek egyeztetése a természeti értékek védelmével). V. -k bemutatása az alföldi nemzeti parkokról. VI. (a védelem alatt álló természeti és társadalmi értékek szerepe az idegenforgalomban).
-----	--	--	--	--	---	--	---

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
38.	A mezőgazdaság természeti feltételei az alföldi tájakon 1. (zöldség- és gyümölcsstermesztés)	Mezőföld, Dráva menti síkság, Kiskunság, Nyírség, Duna menti síkság; Dráva, Sió; Cegléd, Nagykörös, Hatvan, Kalocsa, Nyíregyháza	háztáji gazdaság, üvegház, fóliasátor, primőr termény, kistermelő, nagygazdaság, hűtőipar, gyorsfagyasztott termékek, tartósítóipar, asztali bor	A mezőgazdasági termelés társadalmi feltételeinek átalakulása. Az élelmiszergazdasági ágak összekapcsolódási folyamata. A termőkörzetek átalakulása.	Topográfiai gyakorlatok (az Alföld). Tematikus T. elemzése (TK. 188.). Műholdfelvétel elemzése (növényzettel való borítottság) (TK. 187.).	<u>A hazai nagytájak jellemzésének szempontjai.</u> D-k bemutatása a kis-termelésről és a nagyüzemi gazdálkodásról. VI. irányítása (a védelem alatt álló természeti és társadalmi értékek szerepe az idegenforgalomban).
39-40.	A mezőgazdaság természeti feltételei az alföldi tájakon 2. (gabonatermesztés, öntözéses gazdálkodás)	Hajdúság, Nagyunság, Körös–Maros köze, Bácskai löszös síkság, Jászság, Beregi-síkság, Szatmári-síkság, Rétköz, Bodrogek, Borsodi-ártér, Hevesi-ártér, Hortobágy, Körösök vidéke; Csepel-sziget, Mohácsi-sziget, Szentendrei-sziget; Zagyva, Bodrog, Körös; Gyula, Szeged, Orosháza, Karcag, Makó, Martfű	iparszerű mezőgazdaság, iparszerű termelési rendszer; olajos növények, növényolajipar	A nagyüzemi növénytermesztés kialakulása és válsága. Az iparszerű termelési rendszerek kialakulása. A mezőgazdasági termelés területi átrendeződése.	Tematikus T. elemzése (TK. 194., 195.). Terméklista összeállítása (élelmiszeripar termékei). KE.-ok (a nagyüzemi mezőgazdaság és kis-termelés összehasonlításáról). KE. az árterületeken folyó hagyományos gazdálkodási módokról.	Látogatás szervezése mezőgazdasági tevékenységet bemutató múzeumba. <u>A kiállítási anyag feldolgozási módszereinek bemutatása.</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
41.	Szénhidrogénre épülő ipar az Alföldön	Kiskunhalas, Algyő , Kiskundorozsma, Szeghalom, Kisköre, Hajdúszoboszló, Tiszaújváros, Szolnok , Tiszalök, Tiszavasvári, Százhalombatta ; Adria kőolajvezeték, Győr–Baumgarten földgázvezeték	megújuló energiahordozó, biobrikett, biogáz, petrolkémiai ipar , műanyaggyártás	Ipartelepítés a nyersanyaglelőhelyre. Az energiaszerkezet átalakulása. A megújuló energiahordozók felhasználása.	Termékgyűjtemény összeállítása (műanyagok a környezetünkben). A legjelentősebb vegyipari üzemek listájának összeállítása. Hírvadászat (új típusú energiahordozók használata Magyarországon).	B. a műanyag hulladék elhelyezési problémájáról. <u>Feladatok a logikai térképolvasás készségének fejlesztésére.</u>
42.	Iparágak a folyóvíz és a munkaerő vonzásában az Alföldön	Dunaújváros, Paks , Téglás, Jászberény, Székesfehérvár, Baja, Hódmezővásárhely, Békéscsaba	teljes vertikum, atomhulladék, veszélyes hulladék, háztartásigépgyártás, mezőgazdasági gépgyártás , ipari park, logisztikai központ	A vasipar teljes vertikumának kialakulása. Ipartelepítés munkaerőre. Az ipar decentralizációjának folyamata. A csúcstechnológia alkalmazásának hatása a fejlődésre.	Terméklista összeállítása (a vasipar termékei). Számítás a vasipar szennyezőanyag-kibocsátásáról. Hírvadászat (fémipari hulladékkezelés). Az ipari parkok T.-ének elkészítése. B. (Miben mások a csúcstechnológiát alkalmazó üzemek?) Topográfiai gyakorlatok (az Alföld).	VI. vezetése az atomhulladék elhelyezésének lehetőségeiről. Esetbemutató (a szak-képzett munkaerő felértékelődése a magánosítás során).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
43.	Hús- és tejgazdálkodás a Kisalföldön	Dunántúl, Fertő–Hanság-medence, Győri-medence, Marcal-medence, Esztergom–Komáromi-síkság, Rábaköz, Ság-hegy, Somló; Mosoni-Duna, Rába; Győr, Répcelak, Mosonmagyaróvár, Pétőháza, Sárvár, Ács, Csorna, Bábolna, Pannonhalma	tőzeg, szén-dioxid, állatsűrűség, tenyészállat, szálastakarmány, lédús takarmány, tejfeldolgozó ipar, baromfigyár, broiler-baromfi	A cukorgyártás termelési kapcsolatainak ki- és átalakulása. A nagyüzemi állattenyésztés ki- és átalakulása.	Műholdfelvétel elemzése (a települések elhelyezkedése, kapcsolata a természeti környezettel). KE. a kisalföldi gazdálkodás népi hagyományairól. Oktatófilm feldolgozása (Bábolna).	Elbeszélés (az életmód megváltozása a Szigetközben). <u>Kérdezési technikák gyakorlása.</u>
44.	A kisalföldi iparvidék	Lábatlan, Almásfüzitő, Nyergesújfalú, Komárom	textilpiac, „textilnégyyszög”, közlekedési eszközgyártás, szerszámgyártás	Az építőanyag-ipar telepítő tényezőinek változása. A textilipar területi vertikumának kialakulása.	Termékgyűjtemény összeállítás (a textilipar termékei). Vázlatkészítés önálló ismeretszerzés alapján. Topográfiai gyakorlatok (a Kisalföld).	Az építőanyag-ipari alapanyagok bemutatása. <u>A tájprognózis készítésének módszere.</u>
45.	Mezőgazdasági múlt és változatos jelen az alföldeken (Összefoglaló óra)			Az élelmiszergazdaság átalakulása a nemzetközi piac változása következtében.	Modellezés (alföldi gazdasági tájtipusok). Az alföldi tájak, városok elhelyezése különböző méretarányú körvonalas T-eken.	Környezeti állapotterkép bemutatása (alföldek).
46.	Az alföldi tájak földrajza (Ellenőrző óra)				Tudásszintmérő feladatlap megoldása	

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI

A MEDENCE MAGASLATAI

47.	A hegyvidéki és dombsági tájak kialakulása.	Tapolcai-medence, Badacsony	töréses gyűrthegeység, ércfelérek, bazaltsapkás tanúhegy, savanyú ásványvíz, „energiatengely”, visszatermészetesítés, válságtérség	A földtörténeti fejlődés hatása az ásványkincsek fajtáira és területi elhelyezkedésükre. Az "energiatengely" át-helyeződése. Az energiatermelés fel-tételeinek változása. A visszatermészetesítés folyamata. A válságtérségek ki-alakulása.	Összehasonlító T. -elemzés (földtani, dom-borzati és ásványkincs). Képgyűjtés és -elemzés a bányászat felhagyása utáni visszatermészetesi-tésről.	<i>A tudásszintmérés ered-ményeinek ismertetése.</i> VI. vezetése a válságtér-ségek kialakulásának okairól. A tanúhegy keletkezésé-nek modellezése.
48.	Gazdálkodás a függőleges övezetességgel		történelmi borvidék, minőségi bor, boripar, finomkerámia, porcelán, erdőgazdálkodás, dohányipar	A hagyományos hegyvi-déki gazdálkodási mó-dok ki- és átalakulása. Az erdőgazdálkodás kapcsolatainak kialaku-lása.	KE. önálló felkészülés alapján (hagyományos gazdálkodási módok). Keresztszemeszeti Á. ké-szítése a természeti adottságok és a gazdasá-gi élet összefüggésének bemutatására. Listakészítés (híres ter-mékek a közephegységi tájakról).	B. (a történelmi borvi-dékek szerepe a külke-reskedelemben, termék-védelem a nemzetközi piacokon). Irodalmi SZ. -k bemuta-tása (az erdő és az ember kapcsolata).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
49.	A medence nyugati szegélyén	Soproni-hegység, Kőszegi-hegység, Vasi-Hegyhát, Kemeneshát, Zalai-dombság, Alpokalja, Írott-kő; Őrségi NP; Szombathely, Bük, Kőszeg, Sopron, Zalaegerszeg, Nagylengyel, Nagykanizsa, Szentgotthárd	gyógy-idegenforgalom	A társadalmi fejlettség-különbség hatása a gazdasági életre.	Logikai T.-olvasás (fekvés - természeti adottságok - gazdasági élet) (A., TK.). KE. a nyugati peremvidék idegenforgalmi vonzerejéről. Topográfiai gyakorlatok (a Nyugati-peremvidék).	B. és VI. (a napi ingázás, szolgáltatás és kereskedelem határon túl nyúló lehetőségei, előnyei, hátrányai). Filmbemutató (gyógy-idegenforgalom Magyarországon).
50.	Természeti feltételek az északi hegyvidéken	Sajó, Hernád; Bükk NP, Aggteleki NP, Duna–Ipoly NP; Gömör–Tornai-karsztvidék, Aggtelek–Domica-barlang-rendszer, Baradla-barlang, Visegrádi-hegység., Börzsöny, Cserhát, Mátra, Bükk, Bükk-fennsík, Aggteleki-karszt, Cserehát, Tokaj–Eperjesi-hegység, Zempléni-hegység, Hegyalja, Dunakanyar, Kékes	sőripar világörökség, nemzetközi környezetvédelmi együttműködés	Ipartelepítés energia-hordozóra. A hagyományos nehéz-ipari körzetek kialakulása. Az ipari szerkezetváltás folyamata. Az ipari válságtérsegek kialakulása. A kilábalás lehetőségeinek keresése.	Gazdaságstatisztikai adatok és tematikus T.-ek együttes elemzése (A., TK.). Leírások gyűjtése és összehasonlító elemzése a nemzeti parkokról. Cikkek gyűjtése (környezet-károsodás a közphegységekben). Környezetállapot-T. elemzése (hegyvidékek).	Esetelemzés (az ózdi nagyipartól a munkanélküliségen át az ipari parkig; a tájképi értékek szerepe a gazdasági életben a Dunakanyar példáján; a helyi adottságok felértékelődése a gazdasági kényszer hatására, a területi vertikum felbomlásának hatása). <u>Szövegszerű tanulási technikák gyakorlása.</u>

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
51.	A gazdasági élet átalakulása az Északi-középhegységben	Nógrádi-medence, Borsodi-medence; Miskolc, Vác, Salgótarján, Ózd, Kazincbarcika, Berente, Szob, Visonta, Dunakeszi, Nagymaros, Esztergom, Visegrád, Hollókő, Nagymaros, Balassagyarmat, Gyöngyös, Sárospatak	szocialista iparváros		Topográfiai gyakorlatok (Északi-középhegység).	<u>Feladatok a logikai térképolvasás készségének fejlesztésére.</u>
52-53.	Az iparosodott dunántúli középhegyvidék	Keszthelyi-hegység, Bakony, Vértes, Dunazug-hegység, Gerecse, Pilis, Budai-hegység, Velencei-hegység, Móri-árok, Balaton-felvidék, Tihanyi-félsziget; Veszprém, Ajka, Várpalota, Dorog, Balatonfűzfő, Tatabánya, Oroszlány, Pápa, Herend, Tata, Balatonfüred, Hévíz, Keszthely, Tihany	építőanyag-ipar, üvegipar	Az alumíniumipari vertikum kialakulása és felbomlása. Az erőforrások hatása az ipar ágazati szerkezetére. Az ipari városok kialakulása és szerepük átalakulása.	Ismeretszerzés MF.-i feladatok megoldásával (MF. 16–19.) Az alumíniumipar területi elhelyezkedési T-ének elkészítése. Terméklista összeállítása (alumíniumipar). Számítás az iparág víz- és energia-felhasználási igényéről. Topográfiai gyakorlatok (Dunántúli-középhegység).	B. (a nyersanyagtermelés szerepének ártértékelődése a nemzetközi vertikum felbomlásával). Üzemlátogatás szervezése.

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK		
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI	
54.	Sokréti gazdaság a dombvidékeken	Külső-Somogy, Belső-Somogy, Somogyi-dombság, Tolnai-dombság, Baranyai-dombság, Szekszárdi-dombság, Villányi-hegység, Mecsek; Zala; Pécs, Komló, Kaposvár, Szekszárd, Nagyatád, Beremend, Bonyhád, Simontornya, Mohács, Dombóvár, Siófok, Zalakaros		falusi turizmus, borturizmus, borút	Szennyvízelhelyezés.	Lexikon, A. , kézikönyv és statisztikai kiadványok használata (a dél-dunántúli tájak megismerése, gazdasági életük összehasonlítása). TK-i szövegelemzés (az állattenyésztés és a növénytermesztés lehetőségeinek összehasonlítása a síkvidékivel). Topográfiai gyakorlatok (Dunántúli-domb- és hegyvidék).	<u>Keresési technikák a földrajzi ismeretterjesztő- és szakirodalomban.</u> Oktatófilm bemutatása és elemzése (környezeti összefüggések).
55.	A hegyvidéki és dombsági tájaink erőforrásai (Összefoglaló óra)					Modellezés (hegységi és dombsági gazdasági táj-típusok).	
56.	Válság és kiútkeresés a magaslati tájakon (Összefoglaló óra)				A gazdasági szerkezetváltás folyamata.	SZJ. (Mit tehetnénk a válságtérség felvirágoztatásáért?).	
57.	A magaslati tájak földrajzi jellemzői (Ellenőrző óra)					<i>Tudásszintmérő feladatlap megoldása.</i>	

A FŐVÁROS HATÁROKON TÚLNYÚLÓ KARJAI

58.	A főváros földrajzi adottságai	<i>Budai-hegység,</i> Pesti-síkság				Á.-elemzés (TK. 299-301., 304., 310.).	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i>
-----	---------------------------------------	--	--	--	--	--	---

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
59.	A világváros fejlődése	Budapesti agglomeráció; Szentendre, Budaörs, Gödöllő, Pilisvörösvár, Érd, Szigetszentmiklós	fürdőváros, település-gyűrű, városellátó mezőgazdasági öv, beépítettség, előváros, ingázás, tömegközlekedés, zaj-, fény- és hőszennyezés, városklíma	A világváros kifejlődése. A főváros terjeszkedése. A városszerkezet átalakulása. A főváros országon belüli szerepének erősödése. A nagyvárosi zaj-, fény- és hőszennyezés kialakulása.	Vázlatkészítés lexikonhasználat alapján (Budapest történelmi fejlődése). Ismeretszerzés majd feldolgozás tanulmányi kirándulással (a városövek sajátosságai).	B. (Budapest szerepének változása a történelem folyamán a térség gazdasági, politikai és kulturális életében). V. bemutatás (környezeti ártalmak a nagyvárosban). A közlekedés fejlődésének bemutatása (Budapest példáján).
60.	A főváros gazdasági élete		villamosgépipar, nyomdaipar, vákuumtechnikai ipar, kötszövő ipar, konfekcióipar, édesipar; belföldi turizmus, külföldi turizmus, kulturális turizmus		Topográfiai gyakorlatok (a Budapesti agglomeráció). Csoportmunka (a főváros gazdasági tevékenységei).	
61.	A területi fejlődés eltérései hazánkban	Közép-Magyarország régió, Nyugat-Dunántúl régió, Közép-Dunántúl régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Magyarország régió, Észak-Alföld régió, Dél-Alföld régió	népességvonzó és -kibocsátó terület, területi fejlettségkülönbség, régió, regionális központ	Az infrastruktúra hatása az ember életmódjára. A területi fejlettségkülönbségek kialakulása.	Riport készítése (Magyarország idegenforgalmi vonzereje). Külkereskedelmi terméklista összeállítása a legfontosabb export- és importtermékekről. KE. (a regionális központok szerepe).	<u>A hazai régiók jellemzésének szempontjai.</u> Az infrastrukturális elemek észrevételezése a tanulókkal környezetükben. Képbemutató (regionális központok).

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
62-63.	Lakóhelyünk régiójának földrajza				Javasolt tevékenységek: információgyűjtés különböző forrásokból, esetelemzés, helyzetgyakorlat, a tények feldolgozása diagramokon, tematikus térképeken.	
64-65.	Lakóhelyünk földrajza				Interjú készítése: lakóhelyünk gazdasági lehetőségei, idegenforgalmi tényezői, környezeti állapot. Információgyűjtés és feldolgozás (prezentáció készítése). Topográfiai gyakorlatok (lakóhelyünk és régióink társadalomföldrajza).	
66.	Az idegenforgalom lehetőségei Magyarországon				Riport készítése: az idegenforgalom lehetőségei. Tablókészítés projekt-munkát követően: idegenforgalmi tájaink vonzereje.	
67.	Az infrastruktúra befolyása a társadalmi-gazdasági életre hazánkban	Nemzeti Szabadkikötő, Ferihegy	infrastruktúra, sugaras közlekedési szerkezet, átmenő idegenforgalom , bevásárló turizmus	A közlekedési szerkezet kialakulása és következményei a gazdasági életben.	Csoportmunka a múzeumban. Topográfiai gyakorlatok (Magyarország természetföldrajza).	Látogatás szervezése a Közlekedési Múzeumba.

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
68.	Magyarország külgazdasági kapcsolatai		régiók Európája, határ menti regionális együttműködések, nyitott gazdaságú ország, külgazdaság , külkereskedelmi áruszerkezet, nagykereskedelem, kiskereskedelem	Regionális együttműködések kialakulása. A nyitott gazdaság kialakulása. A külkereskedelem irányának és áruösszetételének megváltozása. Az idegenforgalmi szerepkör bővülése.	Á.-elemzés (TK. 342.). Hírlapfigyelés (regionális kezdeményezések). Beszámoló a kereskedelmi tapasztalatokról.	B. irányítása (regionális együttműködési lehetőségek). M. (a külkereskedelmi mérleg).
69.	Kapcsolattartás az országgal és a világgal (Összefoglaló óra)				Topográfiai gyakorlatok (Magyarország társadalomföldrajza).	
70.	Kapcsolattartás az országgal és a világgal (Ellenőrző óra)				<i>Tudásszintmérő feladatlap megoldása</i>	

ÉV VÉGI ÖSSZEFOGLALÁS

71.	Hasonlóságok és területi különbségek Közép-Európa gazdasági fejlődésében (Összefoglaló óra)				„Időutazás” (a nagy iparvidékek várható jövőbeli elrendeződése; fejlődési góccok Közép-Európában).	<i>A tudásszintmérés eredményeinek ismertetése.</i>
72.	Hazánk szerepe az európai gazdaságban, társadalomban (Összefoglaló óra)				Statisztikai adatsorok, diagramok összehasonlító elemzése.	

ÓRA	TANANYAG	ÚJ FOGALMAK		ÚJ FOLYAMATOK	TEVÉKENYSÉGEK	
		EGYEDI	ÁLTALÁNOS		TANULÓI	TANÁRI
73.	Országrészek (régi- ök, nagytájak) eltérő gazdasági- társadalmi képe (Összefoglaló óra)				Csoportmunka (az or- szágrészek földrajzi jel- lemzőinek bemutatása).	
74.	A környezet állapo- ta Közép- Európában (Összefoglaló óra)				Beszámoló önálló anyaggyűjtés és feldol- gozás alapján a közép- európai társadalmi- gazdasági együttműkö- désekről.	

Osztályozó vizsga témakörei:

A sokszínű Közép-Európa
Élet a Kárpát-medencében
Alföldi tájak a hegyláncok menedékében
A medence magaslatai
A főváros határokon átnyúló karjai